

De vigtigste ophavsretlige bestemmelser

Kort vejledning for biblioteker

5. reviderede udgave

Harald von Hielmcrone

Statsbiblioteket

Forord

Dette er 5. udgave af en kortfattet vejledning til forståelsen af de vigtigste ophavsretlige bestemmelser. Det er en oversigt, hvor vægten især er lagt på spørgsmål, der opstår i forbindelse med bibliotekernes virksomhed: udlån, kopiering og brug på stedet.

Formålet har i første række været at skrive en vejledning til brug for Statsbibliotekets personale. Derfor omtales også forhold, som ikke er relevante for andre biblioteker.

De væsentligste ændringer i forhold til 4. udgave består i præciseringer, som forespørgsler har vist, at der var behov for.

Grundlaget for vejledningen er ophavsretsloven, jf. *lovbekendtgørelse nr. 587 af 20. juni 2008 med ændringer*. Foruden ophavsretsloven og dens forarbejder har jeg benyttet *Peter Schønning, Ophavsretsloven med kommentarer, 5. udgave, Kbh. 2011* og *Morten Rosenmeier, Ophavsret for begyndere, En bog for ikke-jurister. 2. udgave, 2010*.

Denne publikation eksisterer også som e-bog. Den kan findes ved at søge på Statsbibliotekets hjemmeside.

Harald von Hielmcrone
Februar 2013

Indholdsfortegnelse

Forord	2
Beskyttede værker (§ 1)	8
Hvem er ophavsmand?	8
Hvad er beskyttet?	8
Hvad er et værk?	8
Hvad er værkshøjde?	8
Hvad er et litterært værk?	9
Fotografier	9
Hvad indebærer beskyttelsen? (§ 2)	10
Hvad er eneret?	10
Eksemplarfremstilling	10
At gøre et værk tilgængeligt for almenheden	10
Moralske rettigheder (§ 3)	11
Offentliggørelse, udgivelse (§ 8)	11
Offentlige aktstykker (§ 9)	12
Indskrænkninger i ophavsretten (§ 11)	13
Lovligt forlæg	13
Eksemplarfremstilling til privat brug (§ 12)	14
Hvad er privat brug?	14
Hvad er erhvervsøjemed?	14
Hvad er enkelte eksemplarer?	15
Indskrænkninger i retten til at kopiere til privat brug	16
Digital kopiering (§ 12, stk. 2)	16
Kopiering i digital form af lånte og lejede værker (§ 12, stk. 3)	16

Kopiering af musik og filmværker (§ 12, stk. 4-5).....	17
Kopibutikker (§ 12, stk. 5).....	18
Oversigt over reglerne for eksemplarfremstilling til privat brug	18
Eksemplarfremstilling inden for undervisningsvirksomhed (§ 13)	19
Digitale kopier af trykt materiale	19
Kursuspakker af digitalt materiale	19
Eksemplarfremstilling inden for erhvervsvirksomhed (§ 14).....	20
Eksemplarfremstilling inden for ABM-institutioner (§ 16)	21
Sikkerhedskopiering (§ 16, stk. 2)	22
Komplettering (§ 16, stk. 3)	22
Udsolgte værker (§ 16, stk. 4)	23
Pligtaflevering (§ 16, stk. 5).....	23
Udlån af kopierede eller pligtafleverede værker (§ 16, stk. 6).....	24
Udlån af sikkerhedskopier	24
Udlån af kopier af film, digitale værker eller lydoptagelser.....	25
Videre udnyttelse (§ 16, stk. 7).....	25
Indeksering	26
Brug på stedet (§ 16 a)	27
Brug på stedet af pligtafleverede værker (§ 16 a, stk. 2)	28
Brug af pligtafleverede værker til forskning (§ 16 a, stk. 3).....	28
Elektronisk forsendelse af kopier (§ 16 b)	30
Spredning af eksemplarer (§ 19)	31
Udlån	31
Udlejning.....	31
Udlån af film og edb-programmer.....	31

E-bøger	32
Biblioteksafgift.....	32
Parallelimport.....	32
Visning af eksemplarer (§ 20).....	33
Offentlig fremførelse (§ 21).....	34
Citat (§ 22)	35
Gengivelse af kunstværker (§§ 23-24 a)	36
Gengivelse i videnskabelige fremstillinger m.v. (§ 23)	36
Gengivelse i kataloger m.v. (§ 24).....	36
Gengivelse i andre fremstillinger (§ 24 a).....	37
Offentlige forhandlinger (§ 26).....	37
Arkivalier (§ 27).....	38
Brugskopiering af edb-programmer (§§ 36-37)	38
Aftalelicens (§ 50)	39
Generel aftalelicens (§ 50, stk. 2).....	39
Overdragelse af ophavsret (§ 53).....	40
Ansættelsesforhold	40
Udøvende kunstnere	40
Forskere.....	40
Edb-programmer.....	41
Open Access	41
Creative Commons	42
Ophavsrettens gyldighedstid (§ 63).....	43
Andre rettigheder	44
Udøvende kunstnere (§ 65).....	44

Producentrettigheder	44
Lydoptagelser (§ 66).....	45
Billedoptagelser – film og videoproduktioner (§ 67)	45
Radio- og tv-foretagender (§ 69)	46
Fotografiske billeder (§ 70).....	46
Kataloger og databaser (§ 71).....	47
Links til andre værker	48
Dybe links	48
Titelbeskyttelse (§ 73).....	49
Tekniske beskyttelsesforanstaltninger (§ 75 b-e).....	50
Kopiering.....	50
Fremførelse	50

Beskyttede værker (§ 1)

Hvem er ophavsmand?

Den, som frembringer et litterært eller kunstnerisk værk, har ophavsret til værket. Ophavsmanden er den person, der frembringer et litterært eller kunstnerisk værk.

Kun mennesker kan frembringe et værk. Dyr eller maskiner kan ikke frembringe værker i ophavsrettens forstand. (F.eks. aber, der maler, eller pc'er der genererer billeder eller tekst).

En virksomhed kan ikke være ophavsmand til et værk, men kan af ophavsmanden få overdraget rettigheder til værket.

Hvis værket er fremstillet som led i et ansættelsesforhold, kan rettigheder til at udnytte værket overgå til arbejdsgiveren. I hvilket omfang rettigheder overgår til arbejdsgiveren, afhænger af sædvane i branchen, eller hvad der er aftalt. (Jf. § 53)

Retten til edb-programmer, der er fremstillet som led i ansættelsesforhold, overgår dog altid til arbejdsgiveren, medmindre parterne har aftalt noget andet. (Jf. § 59)

Hvad er beskyttet?

Litterære eller kunstneriske værker. Eksempler på sådanne er

- skønlitterære eller faglitterære fremstillinger
- musikværker
- sceneværker
- filmværker
- fotografiske værker
- værker af billedkunst, bygningskunst og brugskunst

Hvad er et værk?

Et værk er en frembringelse, som er resultatet af en egen selvstændig skabende intellektuel indsats fra ophavsmandens side. For at kunne anses som et værk, må frembringelsen have værkshøjde.

Hvad er værkshøjde?

Der stilles ikke bestemte kvalitative eller kvantitative krav. Men værket må være udtryk for en vis originalitet eller have et vist særpræg. Hvis to personer med stor sandsynlighed vil frembringe det samme produkt, har produktet ikke værkshøjde. Der må være en vis valgfrihed.

Titlen "Hvem ringer klokkerne for" har værkshøjde. Hemingways original: "For whom the Bell Tolls" kunne være blevet oversat på andre måder.

Titler uden værkshøjde er beskyttet efter § 73.

At der er investeret meget arbejde eller mange penge i en frembringelse, medfører ikke værkshøjde efter dansk ret.

Dele af et værk, enkelte ord og sætninger, er ikke nødvendigvis beskyttet. (Se også: Indeksering)

Faktuelle oplysninger er ikke beskyttet som værker. (Se også § 71 om kataloger og databaser)

Ideer er ikke beskyttet. Kun den konkrete udformning af en idé er beskyttet.

Hvad er et litterært værk?

Litterære værker er

- skønlitterære eller faglitterære fremstillinger
- edb-programmer
- kort, tegninger og andre i grafisk eller plastisk form udførte værker af beskrivende art

Der skelnes mellem kunstneriske tegninger og tegninger af beskrivende art. De beskrivende tegninger betragtes som litterære værker, mens kunstneriske tegninger er kunstneriske værker.

Fotografier

Der skelnes mellem fotografiske værker og fotografiske billeder.

For at et fotografi kan have værkshøjde, må det være resultatet af en selvstændig skabende eller kreativ indsats.

Fotografiske værker er beskyttet som kunstneriske værker, dvs. 70 år efter ophavsmandens død, hvorimod fotografiske billeder er beskyttet i 50 år efter fremstillingen.

Se også: Fotografiske billeder § 70

Hvad indebærer beskyttelsen? (§ 2)

Ophavsretten medfører, at ophavsmanden, med de i loven angivne indskrænkninger, har *eneret* til at råde over værket ved at

- fremstille eksemplarer af det
- gøre det tilgængeligt for almenheden

Hvad er eneret?

Ophavsmandens eneret indebærer, at andre ikke kan fremstille eksemplarer af værket eller gøre det tilgængeligt for almenheden uden ophavsmandens tilladelse.

Eneretten omfatter også retten til at gøre værket tilgængeligt for almenheden i ændret skikkelse, i oversættelse, i omarbejdet form, i anden kunstart (f.eks. filmatiseret) o.l.

Normalt udnytter ophavsmanden denne eneret til at fastsætte vilkårene, herunder evt. vederlag, for benyttelsen af værket.

Eksemplar fremstilling

Som eksemplar fremstilling betragtes også, at værket overføres på en indretning, som kan gengive det. F.eks. at værket digitaliseres og lagres på en computer.

En transmission af værket mellem to eller flere computere indebærer også en eksemplar fremstilling.

At gøre et værk tilgængeligt for almenheden

Et værk gøres tilgængeligt for almenheden, når

- eksemplarer af værket udbydes til salg, udlejning eller udlån eller på anden måde *spredes* til almenheden
- eksemplarer af værket *vises* offentligt (f.eks. et kunstværk, der udstilles)
- værket *fremføres* offentligt

Der er tale om en fremføring, når f.eks. et skuespil opføres, et musikværk spilles, eller et værk vises på dataskærm.

Som offentlig fremførelse betragtes også

- udsendelse i radio eller fjernsyn
- tilrådighedstillelse i databaser, hvortil almenheden har adgang
- fremførelse i en erhvervsvirksomhed, der finder sted for en større kreds (mindst 40 personer)

Bemærk, at kun *offentlig* visning eller *offentlig* fremførelse af værket er omfattet af eneretten. Det vil sige, at der skal være adgang for almenheden. Visning og fremførelse i privatsfæren er ikke omfattet.

Der er tale om privatsfæren, såfremt der er personlige bånd, dvs. familie eller venskabsbånd, mellem den, der beslutter, og dem som oplever fremførelsen eller visningen.

Undervisning i skoleklasser eller på kurser med hold af begrænset størrelse omfattes også af privatsfæren.

Derimod er det nødvendige personlige bånd næppe til stede, hvis holdet består af stadigt skiftende personer eller en større kreds af personer, som f.eks. ved universitetsforelæsnings, hvor der tilmed er offentlig adgang. (Schønning s. 161)

Moralske rettigheder (§ 3)

Ophavsmandens moralske rettigheder består i, at ophavsmandens navn skal angives i overensstemmelse med god skik, og at værket ikke må ændres på en for ophavsmanden krænkende måde eller bringes i en krænkende sammenhæng.

Der er dog tradition for at betragte parodier, travestier og karikaturer som lovlige.

Offentliggørelse, udgivelse (§ 8)

Et værk er offentliggjort, når det lovligt er gjort tilgængeligt for almenheden.

Et værk er udgivet, når eksemplarer af værket med ophavsmandens samtykke er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden.

Forskellen mellem "offentliggørelse" og "udgivelse" består i alt væsentligt deri, at udgivelse forudsætter, at der foreligger *eksemplarer* af værket, der kan spredes, hvorimod *offentliggørelse* kan ske, ved at værket vises eller fremføres. Typiske eksempler på udgivelser er masseproducerede eksemplarer af værker i form af bøger, fonogrammer og videogrammer.

Udgivelse kræver altid ophavsmandens samtykke, hvorimod offentliggørelse i visse tilfælde kan ske uden ophavsmandens samtykke. Man kan eksempelvis købe et billede, der aldrig har været udstillet, direkte af kunstneren. Som ejer af billedet er man berettiget til at udlåne eller udstille det, hvorved der kan ske en offentliggørelse.

Offentlige aktstykker (§ 9)

Offentlige aktstykker er ikke genstand for ophavsret.

Med offentlige aktstykker menes her primært love, administrative forskrifter, retsafgørelser og lignende aktstykker, der fremstilles af offentlige myndigheder eller institutioner som led i deres lovgivende, dømmende eller administrative myndighed.

Som eksempler på dokumenter, der er omfattet, nævner Schønning

- love og forarbejder til love
- betænkninger, rapporter o.l. fra udvalg og kommissioner
- administrative forskrifter, vejledninger, administrativ korrespondance
- retsafgørelse, administrative afgørelser
- officielle normer og standarder

Dokumenterne må have en foreskrivende karakter. Offentlige publikationer af mere almen eller informativ karakter falder udenfor.

Se også: Offentlige forhandlinger (§ 26)

Indskrænkninger i ophavsretten (§ 11)

§ 11. Bestemmelserne i dette kapitel gør ikke indskrænkninger i ophavsmandens ret i henhold til § 3 ud over, hvad der følger af § 29.

Stk. 2. Når et værk anvendes i henhold til dette kapitel, må værket ikke ændres i videre udstrækning, end den tilladte brug kræver. Gengives værket offentligt, skal kilden angives i overensstemmelse med, hvad god skik kræver.

Indskrænkninger i ophavsretten berører normalt ikke ophavsmandens moralske rettigheder. Det indebærer, at ophavsmandens navn skal angives i overensstemmelse med god skik, og at værket ikke må ændres på en for ophavsmanden krænkende måde eller bringes i en krænkende sammenhæng. Undtagelsen i § 29, som der henvises til, vedrører bygninger og brugsgenstande.

Lovligt forlæg

Stk. 3. Når et værk anvendes i henhold til dette kapitel, er det ikke tilladt at fremstille eksemplarer på grundlag af en gengivelse af værket i strid med § 2 eller på grundlag af en omgåelse af en teknisk foranstaltning i strid med § 75 c, stk. 1. Bestemmelsen i 1. pkt. finder ikke anvendelse på fremstilling af eksemplarer i medfør af § 16, stk. 5.

Det er ikke tilladt at fremstille eksemplarer af værket, når eksemplar fremstillingen sker på grundlag af ulovligt forlæg eller ved at omgå en kopispærring.

Det vil sige, at man ikke må kopiere et værk på grundlag af en piratkopi. Det er heller ikke tilladt at downloade musik fra internettet, der er stillet til rådighed uden rettighedshaverens samtykke.

Undtaget herfra er eksemplar fremstilling til brug for pligtaflevering, jf. § 16, stk. 5. Denne undtagelse har hjemmel i Infosoc Direktivets art. 9.¹ Den indebærer, at pligtafleveringsinstitutionerne også kan fjerne kopispærringer fra pligtafleveret materiale uden at skulle følge den i § 75 d foreskrevne fremgangsmåde. (Schønning s. 654)

Kravet om lovligt forlæg finder kun anvendelse i forhold til indskrænkninger i ophavsretten og ikke i forhold til aftalelicens. Spørgsmålet om lovligt forlæg for værker, der ikke er omfattet af § 16, stk. 5, kan altså reguleres i de aftaler om værksudnyttelse, som indgås med hjemmel i lovens bestemmelser om aftalelicens.² (Schønning s. 239).

¹ EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS DIREKTIV 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet.

² Statsbiblioteket har udnyttet denne mulighed og har indgået en aftale med Copydan AVU-medier om, at biblioteket kan benytte radio- og tv-programmer, der er modtaget før 1. juli 2005, på samme vilkår, som fastsat i ophavsrettens §§ 16 og 16 a, Jf. Kulturministeriets lovebekendtgørelse nr. 202 af 27. februar 2010.

Eksemplar fremstilling til privat brug (§ 12)

§ 12 stk. Af et offentliggjort værk må enhver fremstille eller lade fremstille enkelte eksemplarer til sin private brug, såfremt det ikke sker i erhvervsøjemed. Sådanne eksemplarer må ikke udnyttes på anden måde.

Dette er hovedreglen. Der er her fire forhold, man må være opmærksom på:

- Værket skal være offentliggjort
- Bestemmelsen omfatter kun fysiske personer. Juridiske personer som virksomheder og institutioner er ikke omfattet af denne bestemmelse
- Man må som hovedregel godt benytte "fremmed medhjælp"
- Eksemplarerne må ikke udnyttes på anden måde

At værket skal være offentliggjort, har betydning for arkivalier. Kopier af private arkivalier må ikke udleveres eller hjemlånes. De må kun bruges på stedet. (Se § 27 stk. 2.)

Hvad er privat brug?

Afgrænsningen af, hvad der er til privat brug, er sjældent et problem i forbindelse med brugernes kopiering i de offentlige biblioteker. Det normale er, at brugerne enten selv tager en enkelt kopi af et værk eller bestiller en enkelt kopi, som biblioteket fremstiller.

Kopiering efter § 12 omfatter også kopiering i forsknings- eller studieøjemed.

En lærer må godt tage en kopi til sig selv og evt. enkelte interesserede elever. Men fremstilling af klassesæt falder ind under § 13 om eksemplar fremstilling i undervisningsinstitutioner.

Hvad er erhvervsøjemed?

§ 12 omfatter ikke kopiering, såfremt det sker i erhvervsøjemed.

Udtrykket erhvervsøjemed dækker både direkte og indirekte erhvervsøjemed. Udtrykket omfatter navnlig aktiviteter, der sker som led i privat erhvervsvirksomhed eller virksomhed, som må sidestilles hermed.

En kopiering kan desuden anses for at ske i erhvervsøjemed, hvis kopieringen sker for at generere et overskud. Der er derimod ikke tale om en kopiering i erhvervsøjemed, hvis den sker mod symbolsk betaling eller betaling, som kun har til formål at dække de faktiske udgifter forbundet hermed.

En ansat i en erhvervsvirksomhed kan med hjemmel i § 12 kopiere til brug for sig selv og andre, som den pågældende har et personligt bånd til, herunder enkelte kolleger.

Tommelfingerregel:

- Hvis den enkelte medarbejder beslutter, at han (og evt. enkelte kolleger) har brug for en kopi af et bestemt værk (f.eks. en tidsskriftsartikel), sker det efter reglerne i § 12 om kopiering til privat brug.
- Er det besluttet centralt (f.eks. af virksomhedens eller institutionens ledelse) systematisk at forsyne medarbejdere med kopier af bestemte publikationer (f.eks. presseklip), må kopieringen ske efter reglerne i § 14.

Hvad er enkelte eksemplarer?

Antallet er ikke fastsat i loven, og der er tilsyneladende ingen domspraksis. I Ophavsretsudvalgets betænkning (1063/1986 s. 40) anføres følgende til vejledning:

▪ Fonogrammer og videogrammer	1 eksemplar
▪ Værker i små oplag f.eks. digtsamlinger og noder	1-2 eksemplarer
▪ Hele bøger	1-2 eksemplarer
▪ Artikler i tidsskrifter eller kapitler i bøger	5-6 eksemplarer
▪ Sange fra sangbøger til familiefester	30-40 eksemplarer

Indskrænkninger i retten til at kopiere til privat brug

Den generelle regel i § 12 stk. 1 er indskrænket på følgende områder:

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 giver ikke ret til at

- 1) *opføre et bygningsværk.*
- 2) *fremstille et eksemplar af et kunstværk ved afstøbning, ved aftryk fra original plade eller stok eller på nogen anden måde, som indebærer, at eksemplaret kan opfattes som en original.*
- 3) *fremstille eksemplarer af edb-programmer i digitaliseret form.*
- 4) *fremstille eksemplarer i digital form af databaser, når eksemplarfremstillingen sker på grundlag af en gengivelse af databasen i digital form.*
- 5) *fremstille enkelte eksemplarer i digital form af andre værker end edb-programmer og databaser, medmindre det udelukkende sker til personlig brug for fremstilleren eller dennes husstand.*

Digital kopiering (§ 12, stk. 2)

Kopiering af edb-programmer og databaser i digital form kræver tilladelse. Foreligger edb-programmet eller databasen i trykt form, kan det godt kopieres (teknisk nødvendige kopieringer er dog tilladt jf. § 36).

Det er tilladt i digital form at fremstille eksemplarer af andre værker, forudsat det udelukkende sker til personlig brug for fremstilleren eller dennes husstand.

Tilladelsen til digital kopiering er altså snævrere, end den der i øvrigt gælder for eksemplarfremstilling til privat brug. Bemærk at kopieringen udelukkende må ske *til personlig brug for fremstilleren eller dennes husstand*. Formuleringen af bestemmelsen indebærer:

- Man skal selv foretage kopieringen.
- Enhver form for spredning eller forsendelse er ikke tilladt (f.eks. via e-mail, hvorved eksemplaret bringes uden for fremstillere ns husstand).
- Kopiering, som sker som led i arbejdsforhold (f.eks. undervisning), er ikke tilladt.

Kopiering i digital form af lånte og lejede værker (§ 12, stk. 3)

Stk. 3. Uanset bestemmelsen i stk. 2, nr. 5, er det ikke tilladt uden ophavsmandens samtykke at fremstille eksemplarer i digital form på grundlag af et eksemplar, der er lånt eller lejet.

Bestemmelsen omfatter alle værksarter. Dvs. at både musik-, filmværker og litterære værker er omfattet af forbuddet mod kopiering.

Forbuddet rammer alene *digital* kopiering af lånte og lejede eksemplarer. Analog kopiering til privat brug af lånte og lejede eksemplarer er tilladt.

Forbuddet rammer kun den kopiering, som lånerne foretager *uden for* biblioteket. Bestemmelsen berører ikke bibliotekernes egen kopiering eller den kopiering, som brugerne foretager på bibliotekerne. Enhver form for elektronisk forsendelse af sådanne kopier, f.eks. via e-mail, forudsætter rettighedshavernes tilladelse, jf. også § 16 b.

Brugeren må altså ikke kopiere biblioteksmateriale på biblioteket og benytte kopimaskinens e-mail-funktion til at sende kopien til sig selv.

Et bibliotek kan ikke drages til ansvar for kopiering af lånte eksemplarer, der måtte finde sted i strid med bestemmelsen, eftersom der vil være tale om kopiering, som foretages uden for biblioteket.

Det er tilladt at anvende en lovlig kopi, selv om originaleksemplaret er gået til grunde, er blevet stjålet, videresolgt eller på anden måde overdraget til en anden. Såfremt man systematisk videreoverdrager originaleksemplaret af kopierede værker, betragtes det dog som en omgåelse af forbuddet.

Kopiering af musik og filmværker (§ 12, stk. 4-5)

Stk. 4. Bestemmelsen i stk. 1 giver ikke ret til at benytte fremmed medhjælp ved eksemplar fremstillingen, når der er tale om

- 1) *musikværker*
- 2) *filmværker*
- 3) *litterære værker, såfremt den fremmede medhjælp medvirker i erhvervsøjemed*
- 4) *værker af brugskunst*
- 5) *kunstværker, såfremt eksemplar fremstillingen har form af en kunstnerisk gengivelse*

Stk. 5. Bestemmelsen i stk. 1 giver ikke brugeren ret til ved eksemplar fremstilling af musikværker og filmværker at anvende teknisk udstyr, der er stillet til rådighed for almenheden på biblioteker, i forretningslokaler eller på andre offentligt tilgængelige steder. Det samme gælder for litterære værker, såfremt det tekniske udstyr er stillet til rådighed i erhvervsøjemed.

Kopiering af musik (både noder og indspillet musik) og filmværker til privat brug er tilladt, men det er *ikke* tilladt at benytte *fremmed medhjælp* (f.eks. bibliotekets personale) ved eksemplar fremstillingen.

Det er heller ikke tilladt brugeren at benytte *teknisk udstyr*, f.eks. en kopimaskine, der er stillet til rådighed for almenheden på offentligt tilgængelige steder (f.eks. på biblioteker).

Er udstyret stillet til rådighed for en bestemt, snæver kreds, f.eks. de ansatte i en virksomhed eller de studerende på en undervisningsinstitution, må de benytte det. (Schønning s. 264)

Kopibutikker (§ 12, stk. 5)

Det er forbudt at medvirke til eksemplar fremstilling af værker, såfremt det sker i erhvervsøjemed. Formålet er at hindre kopibutikker i at fremstille fotokopier af lærebøger og anden litteratur.

- Det er altså ikke tilladt at benytte fremmed medhjælp, der medvirker i erhvervsøjemed.
- Der må heller ikke anvendes teknisk udstyr til kopiering af litterære værker, såfremt det tekniske udstyr er stillet til rådighed i erhvervsøjemed.

Det er fortsat tilladt at få hjælp til kopiering på biblioteker, ligesom man fortsat selv må fotokopiere ved hjælp af kopimaskiner opstillet på undervisningsinstitutioner og biblioteker.

Oversigt over reglerne for eksemplar fremstilling til privat brug

JA	NEJ
Lovligt forlæg	Ulovligt forlæg
Offentliggjort værk	Men ikke <ul style="list-style-type: none">▪ bygningsværk▪ kunstværk▪ edb-program i digital form▪ database i digital form
Lånt eller lejet <ul style="list-style-type: none">▪ i analog form▪ i digital form på biblioteket	Men ikke <ul style="list-style-type: none">▪ i digital form uden for biblioteket
Fremmed medhjælp	Men ikke til <ul style="list-style-type: none">▪ kopier i digital form▪ musikværker▪ filmværker▪ som medvirker i erhvervsøjemed
Udstyr på offentlige steder	Men ikke til <ul style="list-style-type: none">▪ musikværker▪ filmværker▪ som er opstillet i erhvervsøjemed

Eksemplar fremstilling inden for undervisningsvirksomhed (§ 13)

Eksemplar fremstilling til brug for undervisning, f.eks. kompendier eller andet kursusmateriale, kan kun ske efter aftale med rettighedshaverne, i praksis Copydan. Aftaler kan indgås i henhold til reglerne om aftalelicens. Dvs. at aftalen omfatter alle rettighedshavere.

Kopieringsaftaler med Copydan indeholder normalt visse begrænsninger i omfanget af, hvad der må kopieres for ikke at ødelægge markedet for lærebøgerne. Begrænsningsreglerne på universitetsområdet er for fotokopiering og print af materiale pt. følgende:

- Hvis værket er udgivet inden for det sidste år, må der højst kopieres 10 %, dog max 25 sider.
- Hvis værket er udgivet for mere end 1 år og mindre end 5 år siden, må der kopieres højst 15 %, dog max 40 sider.
- Hvis værket er udgivet for mere end 5 år siden, må der højst kopieres 20 %, dog max 75 sider.

For fremstilling af papirkopier og trykte kompendier er der indgået en rammeaftale mellem Copydan og Danske Universiteter (Rektorkollegiet) for universiteterne og de højere læreanstalter. Tilsvarende aftaler findes for de øvrige undervisningsinstitutioner.

Digitale kopier af trykt materiale

Sker eksemplar fremstillingen ved indscanning og digital lagring, gælder for tiden bl.a. følgende begrænsninger:

- a) Der må højst kopieres 20 % af en publikation, dog højst 20 sider af samme publikation af pr. elev inden for et semester.
- b) Trykte værker må kun indscannes og lagres på undervisningsinstitutionernes it-systemer i et grafisk format, således at der ikke kan foretages ændringer i værkerne.
- c) Værker indscannet i medfør af pkt. b kan af universitetets elever og ansatte printes både centralt og decentralt, således at anvendelse til fjernundervisning muliggøres.
- d) Undervisningsinstitutionen skal sikre at brugerne, dvs. lærere og elever kun kan få adgang til det indscannede materiale ved anvendelsen af passwords.

For information om de regler, hvorefter disse aftaler skal administreres, henvises til læreanstaltens faktisk indgåede aftale.

Kursuspakker af digitalt materiale

Materiale i elektronisk form kan enten findes frit tilgængelig på internettet, eller det er materiale, som institutionen (normalt institutionens bibliotek) har købt og stiller til rådighed for

institutionernes lærere og studerende. Den slags materiale kan indgå i en kursuspakke på to måder: Man kan linke til det, eller man kan kopiere det over i selve kursuspakken.

De fleste licensaftaler med forlagene tillader institutionen at kopiere materiale og lade det indgå i kursuspakker til en afgrænset brugerkreds. Som bruger kender man sjældent det nærmere indhold af disse licensaftaler. Det er imidlertid lovligt at linke til materiale, der lovligt er offentliggjort, hvorfor det kan anbefales, at man vælger denne form. Der er dog uenighed om, hvordan det bør gøres. Se herom i [Link til andre værker](#).

Eksemplarfremstilling inden for erhvervsvirksomhed (§ 14)

Eksemplarfremstilling inden for erhvervsvirksomheder kan ske efter aftale i henhold til reglerne om aftalelicens. Dvs. at en aftale, der dækker alle rettighedshavere, kan indgås med Copydan.

Eksemplarfremstilling inden for erhvervsvirksomheder kan *kun* ske ved fotokopiering e.l. Der kan fremstilles eksemplarer af fagmæssige artikler i aviser, tidsskrifter og samleværker, af korte afsnit af andre udgivne værker af fagmæssig art, af musikværker samt af illustrationer, som er gengivet i tilslutning til teksten.

Eksemplarerne må kun udnyttes inden for den virksomhed, som omfattes af aftalen.

Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med § 12, hvorefter ansatte i en erhvervsvirksomhed kan kopiere til brug for sig selv og andre, som den pågældende har et personligt bånd til, herunder enkelte kolleger. Derimod kan systematisk kopiering eller kopiering for en større kreds ikke ske efter reglerne i § 12.

Tommelfingerregel:

- Hvis den enkelte medarbejder beslutter, at han og evt. enkelte kolleger har brug for en kopi af et bestemt værk, f.eks. en tidsskriftsartikel, sker det efter reglerne i § 12 om kopiering til privat brug.
- Er det besluttet centralt, f.eks. af virksomhedens eller institutionens ledelse, systematisk at forsyne medarbejdere med kopier af bestemte publikationer, f.eks. presseklip, må kopieringen ske efter reglerne i § 14.

Eksemplar fremstilling inden for ABM-institutioner (§ 16)

§ 16. Offentlige arkiver, offentlige biblioteker og andre biblioteker, der helt eller delvis finansieres af det offentlige, samt statslige museer og museer, der er godkendt efter museumsloven, må gengive og sprede eksemplarer af værker til brug i deres virksomhed i overensstemmelse med bestemmelserne i stk. 2-6, såfremt det ikke sker i erhvervsøjemed. Dette gælder dog ikke for edb-programmer i digital form, bortset fra computerspil.

§ 16 regulerer den eksemplar fremstilling, som sker på ABM-institutionernes foranledning i medfør af de forpligtelser institutionerne har, f.eks. bevaring af samlingerne. Den må ikke forveksles med den eksemplar fremstilling, som sker på brugerens foranledning til privat brug, og som reguleres efter bestemmelserne i § 12.

ABM-institutionerne er

- offentlige arkiver
- offentlige biblioteker og andre biblioteker, der helt eller delvis finansieres af det offentlige
- statslige museer og museer, der er godkendt efter museumsloven

Disse institutioner må gengive og sprede eksemplarer af værker til brug i deres virksomhed i overensstemmelse med bestemmelserne i stk. 2-6, såfremt det ikke sker i erhvervsøjemed. Dette gælder dog ikke for edb-programmer i digital form, bortset fra computerspil.

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at

- bestemmelsen omfatter alle værker, herunder værker der er frembragt før ændringslovens ikrafttræden, og som allerede findes i ABM-institutionernes samlinger. Eksempelvis omfattes optagelser af radio- og tv-udsendelser, som allerede indgår i Statens Mediesamling, herunder optagelser afleveret før 1. juli 1995, af § 16.
- Adgangen til at fremstille eksemplarer på grundlag af § 16 gælder ikke i de tilfælde, hvor institutionerne har indgået dispositionsbegrænsende aftaler med rettighedshaverne. Det vil sige, at licensaftaler, der indeholder særlige begrænsninger med hensyn til brugen af materialet, skal respekteres. Det gælder også for Statens Mediesamlings aftaler med radio- og tv-foretagender.³

Tilladelsen til eksemplar fremstilling og spredning afgrænses i stk. 2-6.

³ Statsbiblioteket har indgået en aftale med Copydan AVU-medier om, at biblioteket kan benytte radio- og tv-programmer, der er modtaget før 1. juli 2005, på samme vilkår, som fastsat i ophavsrettens §§ 16 og 16 a, Jf. Kulturministeriets lovbekendtgørelse nr. 202 af 27. februar 2010.

Sikkerhedskopiering (§ 16, stk. 2)

Stk. 2. Institutionerne må fremstille eksemplarer i sikkerheds- og beskyttelsesøjemed.

Af bemærkningerne fremgår det, at

- det er tilladt at tage en (sikkerheds-) kopi for at beskytte eller skåne originalen.
- det er tilladt at tage en kopi, hvis værket foreligger på et medium eller i et format, som er eller risikerer at blive forældet. I sådanne tilfælde må værket kopieres over på nye formater eller medier.
- Der må alene fremstilles så mange kopier, som er nødvendige til varetagelse af disse hensyn.

Komplettering (§ 16, stk. 3)

Stk. 3. Såfremt et eksemplar i en institutions samling er ufuldstændigt, må institutionen fremstille eksemplarer af de manglende dele, medmindre værket kan erhverves i almindelig handel eller hos udgiveren.

Institutionerne kan komplettere defekte værker, medmindre de kan erhverves i almindelig handel eller hos udgiveren eller kan fremskaffes i et andet format, f.eks. i form af en elektronisk bog.

- Det er også tilladt at kopiere værker, der kun foreligger i manuskript.
- Ved udtrykket "almindelig handel" forstås køb i boghandler, antikvariater og lignende, samt køb via internettet.
- Ved "udgiveren" forstås forlæggeren eller den, for hvis regning værket udgives.
- Det er ikke en forudsætning, at biblioteket kontakter samtlige landets boghandler og antikvariater m.v. Det er tilstrækkeligt, at man har foretaget et efter omstændighederne rimeligt undersøgelsesarbejde, f.eks. via de mest nærliggende databaser, opslagsværker m.v.

Udsolgte værker (§ 16, stk. 4)

Stk. 4. Biblioteker må fremstille eksemplarer af udgivne værker, der bør være tilgængelige i bibliotekets samlinger, men som ikke kan erhverves i almindelig handel eller hos udgiveren.

Som noget nyt omfatter bestemmelsen alle (offentlige m.v.) biblioteker.

Det enkelte bibliotek kan lovligt fremstille mere end ét eksemplar.

- Biblioteket skal have en *særlig* interesse i det pågældende værk, f.eks. at bogens emne vedrører bibliotekets lokalområde eller særlige forpligtelser, f.eks. pligtaflevering.
- Man må ikke fremstille kopier af udsolgte bøger, som biblioteket har en blot almindelig interesse i at kunne stille til rådighed for sine lånere.
- Hvis et litterært værk er udsolgt i bogform, men kan skaffes i elektronisk form, giver bestemmelsen ikke hjemmel til at fremstille en kopi af bogværket.

Pligtaflevering (§ 16, stk. 5)

Stk. 5. Ophavsretten er ikke til hinder for fremstilling af eksemplarer i overensstemmelse med bestemmelserne i pligtafleveringsloven.

Formålet er at skabe en klar lovhjemmel til, at der kan fremstilles de fornødne eksemplarer i overensstemmelse med reglerne i pligtafleveringsloven m.v.

- Pligtafleveringsinstitutionerne kan fremstille eksemplarer med henblik på indsamling og bevaring af f.eks. litterære værker, cd'er og andre fonogrammer, internethjemmesider, film, radio- og tv-udsendelser.
- Det er tilladt for institutionerne at fremstille flere eksemplarer (dubletter) og at fremstille eksemplarer i andre og nye formater i det omfang, hensynet til pligtaflevering tilsiger dette.
- Kun kopiering, der er nødvendig som led i indsamling og bevaring, er tilladt.
- Pligtafleveringsinstitutionerne kan omgå tekniske kopispæringer, når eksemplarfremstillingen sker på grundlag af reglerne i pligtafleveringsloven. (Schønning s. 654)
- Radio- og tv-udsendelser optages som hovedregel af pligtafleveringsinstitutionen selv.

Udlån af kopierede eller pligtafleverede værker (§ 16, stk. 6)

Stk. 6. Eksemplarer, der er fremstillet efter stk. 3-5 eller afleveret i medfør af pligtafleveringsloven, må udlånes til brugere. Det samme gælder i særlige tilfælde eksemplarer, der er fremstillet efter stk. 2. Bestemmelserne i 1. og 2. pkt. finder ikke anvendelse på billedoptagelser og eksemplarer fremstillet i digital form eller i form af lydoptagelser.

Denne bestemmelse vedrører udlån.

Ved "udlån" skal forstås en spredning af fysiske eksemplarer, ikke online distribution eller lignende.

1. punktum: Eksemplarer, der er fremstillet efter stk. 3-5 eller afleveret i medfør af pligtafleveringsloven, må udlånes til brugere.

Bibliotekerne kan frit udlåne

- kopier, der er fremstillet i medfør af stk. 3 om komplettering af ufuldstændige værker og stk. 4, om værker, der bør være tilgængelige i bibliotekets samlinger.
- eksemplarer, der er afleveret eller fremstillet på grundlag af pligtafleveringsreglerne.

Udlån af kompletterede eksemplarer må kun finde sted, hvis originalerne oprindeligt har været udgivet.

Udlån af sikkerhedskopier

2. punktum: Det samme gælder i særlige tilfælde eksemplarer, der er fremstillet efter stk. 2.

Det er tilladt at udlåne sikkerhedskopier, men kun i "særlige tilfælde". Det vil sige, at der skal foreligge en ekstraordinær grund til at udlåne kopien frem for originalen. F.eks. at originalmaterialet

- har en særlig værdi
- er sjældent
- har en ringe holdbarhed

Udlånes kopien, må man ikke samtidig udlåne originalen.

Det forudsættes generelt, at institutionerne administrerer bestemmelserne om sikkerhedskopiering, komplettering mv. under behørig hensyntagen til rettighedshavernes interesser. Det vil sige, at man normalt ikke må kopiere og udlåne materiale, hvis det er muligt at erhverve et ekstra eksemplar i den almindelige boghandel eller hos udgiveren.

Udlån af kopier af film, digitale værker eller lydoptagelser

3. punktum: Bestemmelserne i 1. og 2. pkt. finder ikke anvendelse på billedoptagelser og eksemplarer fremstillet i digital form eller i form af lydoptagelser.

Det er *ikke* tilladt at udlåne billedoptagelser og eksemplarer fremstillet i digital form eller i form af lydoptagelser.

Med billedoptagelser tænkes på film og videogrammer, som ikke må udlånes uden tilladelse. (jf. også § 19, stk. 3). Fotografier er ikke omfattet af forbuddet.

Forbuddet mod udlån af eksemplarer i digital form eller i form af lydoptagelser gælder kun de eksemplarer, som institutionen *selv* har fremstillet.

Eksemplarer af pligtafleverede værker i digital form må dog kun gøres tilgængelige for enkeltpersoner til personligt gennemsyn eller studium på Det Kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket og Filmmuseet.⁴ (Se også § 16 a, stk. 2 og 3)

Videre udnyttelse (§ 16, stk. 7)

Stk. 7. Retten til videre udnyttelse af de eksemplarer, der er fremstillet i medfør af stk. 2-5, afhænger af de i øvrigt gældende regler.

Eksemplarer, der er fremstillet med henblik på pligtaflevering, vil eksempelvis kunne kopieres efter reglerne om eksemplar fremstilling til privat brug, jf. § 12.

⁴ Bekendtgørelse om pligtaflevering af offentliggjort materiale (Bekendtgørelse nr. 636 af 13. juni 2005) § 5 stk. 3.

Indeksring

I forbindelse med automatisk indeksring af digitaliserede værker, f.eks. bøger eller aviser, præsenteres søgeresultater typisk ved, at søgeordet omgives af et antal ord fra den tekst, hvori søgeordet findes.

Formålet er at muliggøre en bedømmelse af søgeresultatets relevans.

Søger man f.eks. i Google Bøger med ordet ”ophavsretskrænkelser”, får man bl.a. følgende henvisning:

Bogens Verden – bind 63 – side 410

Strengere straffe for ophavsretskrænkelser på vej, deriblandt frihedsstraf. Hvis vi afskaffer den individuelle ophavsret, havner vi på stenalderstadiet, kulturelt set, siger formanden for lovrevisionsudvalget, dr. jur. Mogens Koktvedgaard af ...

Dele af et værk, enkelte ord og sammenstillinger af ord, er ikke nødvendigvis beskyttet, og spørgsmålet har været rejst, om sådanne uddrag er beskyttet.

EU-domstolen har efter anmodning om en præjudiciel afgørelse, indgivet af den danske Højesteret i anledning af en konkret sag, udtalt, at

Dele af et værk er ophavsretligt beskyttede, såfremt de som sådanne er et led i hele værkets originalitet. De forskellige dele af et værk er således ophavsretligt beskyttet ..., forudsat at de indeholder nogle af de elementer, der er udtryk for ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse som skaber af dette værk.⁵

Spørgsmålets besvarelse afhænger altså af, om uddraget ”indeholder nogle af de elementer, der er udtryk for ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse ...”.

Hvis indeksringen er sket på grundlag af hele værkets tekst, må man gå ud fra, at det tit vil kunne være tilfældet.

Konklusionen er altså, at såfremt man vil vise tekstuddrag i forbindelse med søgeresultater, kan det være klogt, at indgå en aftale med rettighedshaverorganisationerne herom.

⁵ Sag C-5/08, Infopaq International A/S mod Danske Dagblades Forening.

Brug på stedet (§ 16 a)

§ 16 a. Offentliggjorte værker kan gøres tilgængelige for enkeltpersoner på de i § 16, stk. 1 nævnte institutioner til personligt gennemsyn eller studium på stedet ved hjælp af teknisk udstyr.

ABM-institutionerne kan frit gøre offentliggjorte værker tilgængelige for enkeltpersoner til personligt gennemsyn eller studium på stedet ved hjælp af teknisk udstyr, det vil sige computere, elektroniske infostandere og lignende.

Værkerne må kun stilles til rådighed for *enkeltpersoner*.

Bestemmelsen giver altså ikke mulighed for at arrangere offentlige filmforevisninger eller pladekoncerter. Gengivelse via storskærm og lignende er ikke tilladt. Men det er muligt at opstille såkaldte lytteposter, hvor enkeltpersoner vha. høretelefoner eller retningsbestemte højttalere kan lytte til udvalgte værker.

Udgangspunktet er, at det er originalmateriale, der stilles til rådighed. Det vil sige

- udgivne eksemplarer af f.eks. film og elektroniske bøger
- realtime-gengivelse af radio- og tv-udsendelser
- internetmateriale

Kopier af beskyttede værker må kun stilles til rådighed for brug på stedet, hvis de er fremstillet med hjemmel i bestemmelser i loven, som åbner for en sådan videreudnyttelse, jf. navnlig § 16, stk. 2-5, – eller efter aftale med rettighedshaverne.

Der må fremstilles eksemplarer til privat eller personlig brug efter § 12.

- Spørgsmålet, om dette er tilladeligt efter EU-retten, er blevet indbragt for EU-domstolen i september 2012.⁶

⁶ <http://is.gd/laHztU>

Brug på stedet af pligtafleverede værker (§ 16 a, stk. 2)

Stk. 2. Eksemplarer, der er fremstillet eller afleveret i medfør af pligtafleveringsloven, må uanset bestemmelsen i stk. 1 kun gøres tilgængelige på Det Kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket og Det Danske Filminstitut for enkelte personer ad gangen.

Formålet er, at alt pligtafleveret materiale skal kunne stilles til rådighed på pligtafleveringsinstitutionerne med henblik på brugernes studium eller gennemsyn på stedet ved hjælp af institutionens tekniske udstyr (computere, skærmterminaler og lignende).

Bestemmelserne i stk. 2 og 3 omfatter også materiale, der før udvidelsen af pligtafleveringsloven i 2004 ikke var omfattet af pligtafleveringsloven, som f.eks. radio- og tv-udsendelser, film og internetmateriale. (Schønning s. 292)⁷

- Bestemmelsen har navnlig betydning for radio- og tv-udsendelser, film og internetmateriale.
- Institutionerne må kun opstille et begrænset antal skærmterminaler, computere og lignende, som brugerne kan anvende til at konsultere pligtafleveret materiale.
- Der kan godt ske en tilrådighedstilfælde for brugere ved overføring af værket til skærmterminal fra én institution til en af de andre pligtafleveringsinstitutioner. Det er altså ikke nødvendigt, at pligtafleveringsinstitutionerne har hvert deres eksemplar af værket for at kunne stille det til rådighed for brugerne.
- Institutionerne må ikke tage kopi af pligtafleveringsmateriale med henblik på, at andre biblioteker kan stille det pågældende materiale til rådighed med hjemmel i § 16 a, stk. 1.

Brug af pligtafleverede værker til forskning (§ 16 a, stk. 3)

Stk. 3. De i stk. 2 nævnte institutioner må overføre og udlevere eksemplarer af pligtafleverede værker, der er udsendt i radio og fjernsyn, filmværker og værker, der er offentliggjort i elektroniske kommunikationsnet, til forskningsformål, såfremt værket ikke kan erhverves i almindelig handel. Sådanne eksemplarer må ikke udnyttes på anden måde.

Udtrykket "overføre" omfatter online distribution af det pågældende materiale, f.eks. via e-mail, men ikke en *on demand* tilrådighedstilfælde, f.eks. i form af adgang til en database. Udtrykket "udlevere" inkluderer udlån af eksemplarer. Det er ligeledes muligt at sende en kopi af en hjemmeside pr. e-mail.

Udtrykket "forskningsformål" omfatter personer inden for videnskabelig forskning, herunder medieforskning. Omfattet er

- forskere fra universiteter og andre højere læreanstalter (herunder ph.d.-studerende m.v.).

⁷ Se også fodnote om dispositonsbegrænsende aftaler, § 16.

- andre personer, der har en dokumenteret forskningsmæssig interesse. Det afgørende er, om de pågældende personer reelt udøver forskningsvirksomhed.
- journalister fra dagspressen eller de elektroniske medier, hvis formålet er at opnå forskningsmæssig relevant viden med henblik på redaktionelle artikler i pressen, radio- og tv-programmer m.v.

Bestemmelsen indebærer, at pligtafleverede eksemplarer af værker, der er udsendt i radio og tv, filmværker og værker, der er offentliggjort i elektroniske kommunikationsnet, i digital form frit vil kunne udlånes og sendes pr. e-mail til forskere og personer, der har en dokumenteret forskningsmæssig interesse.

- Det materiale, som den enkelte forsker modtager online fra et bibliotek, må ikke videresendes pr. e-mail til andre personer, herunder andre forskere.
- Eksemplarer, der overføres eller udleveres med hjemmel i § 16 a, stk. 3, må ikke udnyttes til andre formål end forskning.
- Det er også muligt til forskningsbrug at udlevere en kopi af en radio- eller tv-udsendelse.
- Institutionen bør oplyse forskerne om de rettighedsmæssige begrænsninger i deres brug af materialet.

Det er en betingelse,

- at værkerne ikke kan erhverves i almindelig handel, herunder ved køb online via internettet, enten direkte fra rettighedshaveren eller fra en online butik.
- at overføring online, f.eks. via e-mail eller databaser, sker via sikre netværksforbindelser til de enkelte forskere. Onlineadgangen skal så vidt muligt understøttes af tekniske beskyttelsesforanstaltninger (kopispæringer m.v.).

Gengivelsen af beskyttede værker må ikke

- erstatte indkøb af eksemplarer af f.eks. filmværker (videogrammer), elektroniske bøger og andre opslagsværker.
- have til formål at reducere udgifter til online licenser på tidsskrifter og lignende.

Kopiering til brug i undervisningsvirksomhed vil kunne ske på grundlag af aftalelicensen i ophavsretslovens § 13.⁸

Pligtafleveringsinstitutionen må ikke distribuere film i mellemprioriteten efter filmens release i biograferne og før distributørens åbning for salg af dvd'er m.v.

⁸ Statsbiblioteket har i 2005 indgået en aftale med Copydan AVU-medier om eksemplarfremstilling af radio- og tv-udsendelser til brug for undervisning på videregående undervisningsinstitutioner.

Elektronisk forsendelse af kopier (§ 16 b)

§ 16 b. Offentlige biblioteker og andre biblioteker, der helt eller delvis finansieres af det offentlige, kan på bestilling i digital form gengive artikler fra aviser, tidsskrifter og samleværker, kortere afsnit af bøger og andre udgivne litterære værker samt illustrationer og noder, som er gengivet i tilslutning til teksten, såfremt betingelserne for aftalelicens efter § 50 er opfyldt. Bestemmelsen i 1. pkt. omfatter ikke udsendelse i radio eller fjernsyn eller tilrådighedstillelse af værker på en sådan måde, at almenheden får adgang til dem på et individuelt valgt sted og tidspunkt, jf. § 2, stk. 4, nr. 1, 2. led.

§ 16 b giver mulighed for aftalelicens, således at biblioteker kan indgå aftale med forvaltningsorganisationen (Copydan, Tekst og Node) om elektronisk forsendelse til effektivering af fjernlånsbestillinger – både mellem bibliotekerne og i forhold til slutbrugeren.

Der kan indgås aftale om elektronisk forsendelse i Danmark af artikler fra aviser, tidsskrifter og samleværker, kortere afsnit af bøger og andre udgivne litterære værker samt illustrationer og noder, som er gengivet i tilslutning til teksten.

Bestemmelsen omfatter ikke radio- og tv-udsendelser og giver ikke mulighed for at etablere databaser med ekstern online adgang for almenheden.

Der er i 2004 indgået en rammeaftale mellem Copydan Tekst og Node og Biblioteksstyrelsen om digital dokumentlevering af trykte udgivne videnskabelige tidsskrifter.

Denne aftale er i 2012 suppleret med en aftale om digital dokumentlevering af tidsskrifter og magasiner, som er udgivet af udgivere, som er medlemmer af Danske Specialmedier og Dansk Magasinpresses Udgiverforening.

Spredning af eksemplarer (§ 19)

§ 19 er grundlaget for bibliotekernes udlånsvirksomhed.

Udlån

Hovedreglen er, at når et eksemplar af et værk med ophavsmandens samtykke er solgt eller på anden måde overdraget til andre, må eksemplaret spredes videre, uden at det er nødvendigt at indhente rettighedshaverens samtykke.

Denne hovedregel kan fraviges ved aftale, men en sådan aftale gælder kun for dem, der har indgået den. Ensidige forbudsklausuler, trykt på en bogs titelblad, om at bogen ikke må udlånes af biblioteker, har ingen juridisk gyldighed.

I det følgende beskrives indskrænkninger i bibliotekernes muligheder for at udlåne værker, de har i deres samlinger.

Udlejning

Hvis der til et udlån er knyttet et krav om vederlag, betragtes det som udlejning. Udlejning kræver rettighedshaverens tilladelse.

Søllerød bibliotek indførte en afgift på 100 kr. for årskort, som betingelse for musikudlån. Højesteret fandt, at der var tale om udlejning. (UfR. 1993.572 H)

Udlån af film og edb-programmer

Det er ikke tilladt, uden ophavsmandens samtykke, at udlåne eksemplarer af filmværker og edb-programmer i maskinlæsbar form.

Undtaget fra dette forbud er dog edb-programmer i digitaliseret form, der udgør en del af et litterært værk og udlånes sammen med dette. Bestemmelsen gør det muligt, uden at skulle indhente rettighedshaverens samtykke, at udlåne eksemplarer af

- bøger og tidsskrifter med tilhørende edb-programmer på diskette eller cd-rom.
- litterære værker i digital form, f.eks. elektroniske bøger og tidsskrifter, der udgives på en cd-rom, og som foruden tekst også indeholder styre- og søgeprogrammer.

Et *litterært* værk er i ophavsretten defineret som

- skønlitterære eller faglitterære fremstillinger
- edb-programmer
- kort, tegninger og andre i grafisk eller plastisk form udførte værker af beskrivende art

Hvis værket indeholder andre typer værker, som f.eks. musik, film eller fotografiske værker, er det ikke et litterært værk.

Multimedieværker indeholder foruden litterære værker også andre værksarter og må ikke udlånes uden tilladelse.⁹

E-bøger

Spredningsretten omfatter kun værker, der udgives i eksemplarform på cd eller et andet fast medium, således at værket er en integreret del af det fysiske medie.

Værker, som tilgængeliggøres i databaser, hvorfra de kan overføres til brugerens computer eller et læseapparat, som f.eks. en Kindle, er ikke omfattet af spredningsretten. Det skyldes, at værket ikke er en integreret del af det fysiske medie, men kan overføres til det og fjernes fra det igen efter brugen.

Sådanne værker kan man normalt kun få adgang til via en licensaftale med forlaget, og denne licensaftale definerer, hvorledes værket må benyttes.

Biblioteksafgift

EU indførte i 1992 et direktiv, der giver ophavsmænd og andre rettighedshavere ret til at kontrollere offentligt udlån og udlejning.¹⁰

Medlemsstaterne kan gøre indskrænkninger i denne ret, såfremt (i det mindste) ophavsmændene oppebærer vederlag for et sådant udlån. Medlemsstaterne kan frit fastsætte dette vederlag under hensyn til deres målsætninger for fremme af kulturen.

I Danmark er dette udmøntet i Biblioteksafgiften, som er en kulturstøtteordning til støtte for det danske sprog. Dvs. at kun dansksprogede udgivelser udløser biblioteksafgift.

Derudover er der rådighedsbeløb, som fordeles blandt ophavsmænd og andre rettighedshavere til musik og billedkunst, der er repræsenteret i bibliotekernes udlånssamlinger.

Parallelimport

Hovedreglen er, som nævnt, at når et eksemplar af et værk med ophavsmandens samtykke er solgt eller på anden måde overdraget til andre, må eksemplaret spredes videre, uden at det er nødvendigt at indhente rettighedshaverens samtykke. Man siger, at ophavsmandens spredningsret er udtømt.

⁹ Statsbiblioteket har pt. indgået aftaler om

- udlån af kopier af biograf- og TV2-reklamefilm til forsknings og undervisningsbrug.
- udlån af kopier af radio og tv-udsendelser til brug for forskere og studerende ved videregående uddannelsessteder.
- udlån til præsensbenyttelse på danske biblioteker af optagelser af radio og tv-produktioner fra 1950- 90 af dansk kompositionsmusik, "Vor tids musik", udsendt af Danmarks Radio og indsamlet af tidligere musikchef i DR, Mogens Andersen.

¹⁰ Rådets direktiv 92/100/EØF af 19. november 1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret.

Dette gælder imidlertid kun inden for Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS). Salg i tredjelande medfører ikke, at ophavsmandens ret til at kontrollere spredningen ved salg eller anden endelig overdragelse udtømmes

Formålet er at forhindre parallelimport.

Bibliotekerne kan dog stadig parallelimportere værker med henblik på udlån. Efter EU-retten betragtes udlån og udlejning ikke som eksemplarspredning. Biblioteker kan således uden samtykke fra rettighedshaverne udlåne bøger, der er købt i tredjelande, der ikke er medlemmer af EØS.

Men hverken biblioteker eller andre må uden samtykke videresprede eksemplarer af værker til almenheden i form af salg, gave og lignende, såfremt eksemplarerne er købt i et land uden for EØS.

Import til privat brug er tilladt. "Det er således under alle omstændigheder tilladt at indføre et værkseksemplar og fx forære det til en person inden for ens privatsfære." (Schønning s. 319)

Visning af eksemplarer (§ 20)

§ 20. Når et værk er udgivet, eller når et eksemplar af et kunstværk af ophavsmanden er overdraget til andre, må de udgivne eller overdragne eksemplarer vises offentligt.

Et værk er udgivet, når eksemplarer af værket med ophavsmandens samtykke er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden.

Kunstværker foreligger tit kun i et enkelt eller nogle få eksemplarer og kan derfor ikke siges at blive spredt blandt almenheden. Derfor er det nødvendigt at nævne, at bestemmelsen også omfatter kunstværker, der af ophavsmanden overdrages til andre.

Ved "overdrage" menes, at ejendomsretten til eksemplaret er blevet overdraget.

- Det vil sige, at ejeren af et eksemplar af et værk kan vise det offentligt, uden at skulle indhente ophavsmandens samtykke.

Bemærk at bestemmelsen kun vedrører de udgivne eller overdragne eksemplarer.

- Det vil sige, at kopier af eksemplarerne ikke kan udstilles eller vises offentligt med hjemmel i § 20.

Eksempelvis må kopier af avisartikler ikke vises offentligt uden ophavsmandens samtykke.

Det samme gælder for lysbilledforevisninger, der forudsætter, at der er fremstillet en kopi. (Schønning s. 325)

Offentlig fremførelse (§ 21)

§ 21. Et udgivet værk, som ikke er et sceneværk eller et filmværk, må fremføres offentligt

- 1) ved lejligheder, hvor tilhørerne eller tilskuerne har adgang uden betaling, hvis fremførelsen ikke er det væsentlige ved den pågældende foranstaltning, og hvis denne ikke finder sted i erhvervsøjemed
- 2) når fremførelsen sker til brug ved gudstjeneste eller undervisning

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1, nr. 2, gælder ikke for fremførelse i radio eller fjernsyn samt for fremførelse i undervisningsvirksomhed, der sker i erhvervsøjemed.

Der gælder følgende generelle betingelser for, at man offentligt kan fremføre et værk uden ophavsmandens samtykke:

- Værket skal være udgivet. Dvs. at det skal foreligge i eksemplarform.
- Det må ikke være et sceneværk eller filmværk.
- Tilhørerne skal have adgang uden betaling.
- Fremførelsen må ikke være det væsentlige ved arrangementet.
 - ”Det afgørende er ikke, om fremførelsen af det konkrete værk er det væsentlige, men om værkfremførelse i det hele taget er det væsentlige” (Schønning s. 328)
- Arrangementet må ikke finde sted i erhvervsøjemed. Erhvervsøjemed kan være direkte og indirekte, og det tolkes meget vidt. F.eks.:
 - Musikledsagelse til indsamlinger til almennyttige formål
 - Musik til arbejdet (på arbejdspladser)
 - Tv-visning for gæster i et pensionat
 - Underholdning på restauranter
 - Fremførelser i radio og tv (Schønning s. 329)

Undervisning i skoleklasser og på kurser er som regel ikke offentlig, og værkfremførelse i disse tilfælde kræver ingen tilladelse. Kun offentlig fremførelse er omfattet af eneretten. Der er tale om offentlig fremførelse, hvis der til undervisningen er en større kreds af deltagere eller skiftende deltagere, herunder også universitetsforelæsninger, hvortil der er offentlig adgang. Udtrykket ”til brug ved undervisning” betyder, at der i umiddelbar forbindelse med fremførelsen af værket skal finde en kundskabsformidling sted. (Schønning s. 331.)

Citat (§ 22)

§ 22. Af et offentliggjort værk er det tilladt at citere i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.

Citatreglen kan kun anvendes på litterære værker, musik, film og sceneværker. Kunstværker er omfattet af §§ 23-24 a.

Citatreglens kerneområde er korte uddrag af andre værker som led i den almindelige politiske, kulturelle og anden samfundsmæssige debat, samt citater i forbindelse med videnskabelige værker. (Schønning s. 339)

Værket skal være offentliggjort, og der må kun citeres

- i overensstemmelse med god skik
- i det omfang, som betinges af formålet

Citater skal være loyale. Fejlcitater eller citater ude af sammenhæng er næppe i overensstemmelse med god skik. Citater må normalt ikke bruges i reklameøjemed.

Det er normalt ikke lovligt at citere værket i dets helhed, medmindre der er tale om korte værker, f.eks. digte, der gengives i forbindelse med behandling i kritiske eller videnskabelige værker.

Bemærk, at det ikke er forbudt at referere fra beskyttede værker, herunder nyheder, eller at udarbejde mindre selvstændigt udformede resumeer af et litterært værk, eksempelvis med henblik på indlæsning i en database. (Schønning s. 342 f.).

Hvis et referat i omfang og detaljeringsgrad nærmer sig originalværket, kan det betragtes som en ulovlig brug af værket i ændret skikkelse.

”Hvis gengivelsen er forsynet med grundige og præcise kildeangivelser, kan det nok i sig selv trække i retning af, at der er tale om et lovligt referat.” (Rosenmeier s. 109)

Enkeltbilleder (stillbilleder) fra film betragtes som fotografiske værker (§ 1) eller fotografiske billeder (§ 70) og kan gengives efter reglerne i §§ 23, 24 og 24 a.

Gengivelse af kunstværker (§§ 23-24 a)

Gengivelse i videnskabelige fremstillinger m.v. (§ 23)

§ 23. Offentliggjorte kunstværker og værker af beskrivende art, jf. § 1, stk. 2, må gengives i kritiske eller videnskabelige fremstillinger i tilslutning til teksten, når det sker i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet. Gengivelsen må ikke ske i erhvervsøjemed.

Stk. 2. Offentliggjorte kunstværker må gengives ved omtale af dagsbegivenheder i aviser og tidsskrifter, når det sker i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet. Bestemmelsen i 1. pkt. finder ikke anvendelse på værker, der er frembragt med henblik på gengivelse i aviser eller tidsskrifter.

Stk. 3. Udgivne kunstværker eller eksemplarer af kunstværker, der af ophavsmanden er overdraget til andre, må gengives i aviser, tidsskrifter, film og fjernsyn, når gengivelsen er af underordnet betydning i den pågældende sammenhæng.

Bemærk at bestemmelse i stk. 1 kun giver hjemmel til gengivelse

- i kritiske eller videnskabelige fremstillinger
- kun i tilslutning til teksten

Udtrykket fremstillinger omfatter foruden skriftlige også mundtlige og audiovisuelle fremstillinger. Anmeldelser vil normalt også være omfattet.

Gengivelse i en alment oplysende fremstilling kræver tilladelse, jf. § 24 a, der indeholder mulighed for aftalelicens med individuel forbudsret.

Offentliggjorte kunstværker må ifølge stk. 2 gengives i forbindelse med omtale af dagsbegivenheder i aviser og tidsskrifter i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.

Udgivne kunstværker må ifølge stk. 3 gengives i aviser, tidsskrifter, film og tv, hvis gengivelsen er af underordnet betydning i den pågældende sammenhæng.

Enkeltbilleder (stillbilleder) fra film betragtes som fotografiske værker (§ 1) eller fotografiske billeder § 70 og kan gengives efter reglerne i §§ 23, 24 og 24 a.

Gengivelse i kataloger m.v. (§ 24)

Kunstværker, der indgår i en samling, eller som udstilles eller udbydes til salg, må gengives i kataloger over samlingen.

Kunstværker må afbildes, når de er varigt anbragt på eller ved en for almenheden tilgængelig plads eller vej. Bestemmelsen finder ikke anvendelse, såfremt kunstværket er hovedmotivet og gengivelsen udnyttes erhvervmæssigt. Bygninger må frit afbildes.

Gengivelse i andre fremstillinger (§ 24 a)

§ 24 a. Offentliggjorte kunstværker må gengives, hvis betingelserne for aftalelicens efter § 50 er opfyldt. Dette gælder dog ikke, hvis ophavsmanden over for nogen af de aftalesluttende parter har nedlagt forbud mod værkets gengivelse.

Såfremt betingelserne for gengivelse efter §§ 23 og 24 ikke er opfyldt, kan kunstværker gengives med hjemmel i § 24 a. Det vil sige, at der skal indhentes tilladelse hos Copydan Billedkunst.

Såvel fotografiske værker som fotografiske billeder er omfattet af 24 a.

Ophavsmanden kan nedlægge forbud mod gengivelsen.

Er der uenighed om vilkårene, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet.

Offentlige forhandlinger (§ 26)

§ 26. Forhandlinger i Folketinget, kommunalbestyrelserne og andre valgte offentlige myndigheder, i retssager samt på offentlige møder, som afholdes til drøftelse af almene spørgsmål, må gengives uden ophavsmandens samtykke. Ophavsmanden har dog eneret til at udgive samlinger af sine egne indlæg.

Denne bestemmelse skal ses i sammenhæng med § 9, der undtager visse typer offentlige dokumenter fra den ophavsretlige beskyttelse.

Normalt vil de nævnte forhandlinger kunne gengives med hjemmel i adgangen til citat og referat. § 26 udvider denne adgang til også at omfatte ordrette gengivelser.

Bestemmelsen indebærer dog ikke en ret til at optage forhandlingerne på bånd. (Schønning, s. 365)

Arkivalier (§ 27)

§ 27. Når eksemplarer af værker beskyttet efter denne lov er indgået til en forvaltningsmyndighed eller domstol i forbindelse med dens virksomhed, er ophavsretten ikke til hinder for, at andre forlanger aktindsigt i eksemplarer af værker, herunder forlanger afskrift eller kopi, i overensstemmelse med lovgivningens bestemmelser herom. Det samme gælder for værker, som er frembragt inden for den pågældende forvaltningsmyndighed eller domstol.

Stk. 2. Ophavsretten er ikke til hinder for, at arkivalier, der er afleveret til et offentligt arkiv, gøres tilgængelige for almenheden i overensstemmelse med arkivlovgivningens bestemmelser herom. Der må dog ikke udleveres kopier af private arkivalier.

Stk. 3. Retten til videre udnyttelse af værker, hvortil der i henhold til stk. 1 eller 2 er givet adgang, eller hvoraf der er udleveret afskrifter eller kopier, afhænger af de i øvrigt gældende regler.

Denne bestemmelse sikrer, at værker frit må benyttes i forbindelse med lovgivningens bestemmelser om aktindsigt og arkivadgang.

Der må godt fremstilles kopier af private arkivalier, men de må kun benyttes på stedet.

For at imødekomme behovet for at kunne beskytte arkivalierne mod overlast, tillader man kopiering, men de må altså ikke fjernes fra arkivet. Denne begrænsning skyldes, at donator (den tidligere ejer af arkivalierne) tit ikke er ophavsmand, og derfor ikke kan give tilladelse til kopiering.

Brugskopiering af edb-programmer (§§ 36-37)

Bestemmelsen tillader den, der lovligt har ret til at bruge et edb-program eller en database, at foretage kopieringer, der er teknisk nødvendige for at bruge værket, herunder også sikkerhedskopieringer. "Bestemmelsen omfatter også kopiering, som foretages af personer, som lovligt hjemlåner eksemplarer af edb-programmer eller bruger dem på stedet." (Schønning s. 406)

Aftalelicens (§ 50)

Aftalelicens er en særlig nordisk konstruktion for kollektiv forvaltning af ophavsrettigheder, der tillader en repræsentativ organisation, som forvalter ophavsrettigheder på vegne af ophavsmænd og andre rettighedshavere (normalt Copydan) at indgå licensaftaler, som også omfatter værker, hvis ophavsmænd ikke er medlemmer af organisationen.

Aftalelicens anvendes i de tilfælde, hvor det ikke er praktisk muligt at indhente alle ophavsmænds eller andre rettighedshaveres tilladelse til en given værkudnyttelse. Det er i loven udtrykkeligt specificeret, at aftalelicens kan anvendes i en række tilfælde, eksempelvis i følgende:

- § 13 Eksemplar fremstilling inden for undervisningsvirksomhed
- § 14 Eksemplar fremstilling inden for erhvervsvirksomhed m.v.
- § 16 b Digital forsendelse af tidsskriftsartikler (o.l.) fra biblioteker til andre biblioteker eller til lånere

Såfremt der ikke kan opnås enighed om at indgå en aftale eller om aftalevilkårene, kan spørgsmålet indbringes for Ophavsretslicensnævnet.

Generel aftalelicens (§ 50, stk. 2)

I 2008 blev der indført en generel bestemmelse om aftalelicens, således at der kan indgås licensaftaler med aftalelicensvirkning også om andre udnyttelsesformer end de i loven nævnte, når blot parterne kan blive enige om det.

I disse tilfælde har ophavsmanden dog en individuel forbudsret, og aftalevilkårene kan ikke indbringes for Ophavsretslicensnævnet.

Formålet med denne generelle bestemmelse om aftalelicens er bl.a. at gøre det muligt for ABM-institutionerne, at digitalisere ældre værker, for hvilke den ophavsretlige beskyttelsestid ikke er udløbet, og gøre dem online tilgængelige.

Bestemmelsen er velegnet til at løse problemet med de såkaldt "forældreløse værker" (orphan works), hvis ophavsmænd ikke kan identificeres eller lokaliseres. I stedet for at forsøge at opspore rettighedshaverne kan bibliotekerne indgå en aftale med den relevante forvaltningsorganisation.

Med bestemmelsen er der skabt mulighed for, at der kan indgås aftale om benyttelse af værker, som ikke i praksis kan klareres enkeltvis, med den relevante rettighedshaverorganisation, normalt Copydan.

De rettighedshaverorganisationer, som indgår aftaler med aftalelicensvirkning, skal godkendes af kulturministeren.

Overdragelse af ophavsret (§ 53)

§ 53. Ophavsmanden kan med de begrænsninger, der følger af §§ 3 og 38, helt eller delvis overdrage sine rettigheder efter denne lov.

Stk. 2. Overdragelse af eksemplarer indbefatter ikke overdragelse af ophavsretten.

Stk. 3. Har ophavsmanden overdraget en ret til at udnytte værket på en bestemt måde eller ved bestemte midler, giver overdragelsen ikke erhververen ret til at udnytte værket på andre måder eller ved andre midler.

Stk. 4. Bestemmelserne i §§ 54-59 om overdragelse af ophavsret kan fraviges ved aftale mellem parterne, medmindre andet er fastsat i de enkelte bestemmelser.

Ansættelsesforhold

Der er ingen generel bestemmelse i ophavsretsloven om ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold. I hvilket omfang rettigheder overgår til arbejdsgiveren, afhænger af sædvane i branchen eller af, hvad der er aftalt.

Hovedreglen er, at

- såfremt et værk fremstilles som led i et arbejdsforhold, overgår retten til at udnytte værket normalt til arbejdsgiveren, selv om arbejdsgiveren ikke har nogen egentlig instruktionsbeføjelse.
- Er der tale om et varigt og fast ansættelsesforhold og bliver værket frembragt som led i arbejdsforholdet, sker rettighedsoverdragelsen i kraft af arbejdsforholdet, og en særlig aftale om overdragelse er ikke nødvendig.

Er disse betingelser ikke opfyldt, kan arbejdsgiveren ikke erhverve ophavsrettigheder uden en aftale om overdragelse.

Udøvende kunstnere

Udøvende kunstnere, der deltager i produktionen af en film, formodes at have overdraget deres ret til udlejning af filmen til producenten, medmindre andet er udtrykkelig aftalt. (jf. § 65, stk. 3).

Forskere

Forskere ansat ved offentlige forskningsinstitutioner er undtaget fra hovedregelen. Forskningsresultater frembragt i arbejdstiden overgår ikke til arbejdsgiveren. Dog har institutionerne en ret til, sammen med ophavsmanden, at udnytte opfindelser eller frembringelser, der vil kunne patenteres efter patentloven eller registreres som brugsmodelefter brugsmodelloven. (Jf. Lov nr. 347 af 2. juni 1999 om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner med ændringer.)

Ophavsretten til eksamensopgaver, rettevejledninger o.l. overgår normalt til arbejdsgiveren, eftersom det er en del af universiteternes normale virksomhed at gennemføre eksamener.

Retten til videreudnyttelse af den slags materialer, herunder også undervisningsmaterialer som f.eks. PowerPoint-slides, afhænger primært af, hvad der har været sædvane på den pågældende institution. (Rosenmeier s. 154 ff.)

Webcasting af læreres undervisning bliver stadig mere almindeligt. Dette er endnu ikke sædvane, så det kræver en aftale. Desuden kræver det lærerens samtykke i henhold til persondataloven. Dette samtykke kan tilbagekaldes, jf. persondatalovens § 38.

Forskere indsamler tit data som led i deres forskning. Data er i udgangspunktet ikke ophavsretligt beskyttet. Databaser kan være beskyttet som samleværker efter § 5, såfremt de "på grund af udvælgelsen og struktureringen af indholdet udgør ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse".¹¹ Såfremt de ikke lever op til disse kriterier, kan de være beskyttet efter § 71.

Hvis databasen er beskyttet efter § 5, kan forskeren være ophavsmand, men ophavsretten kan overgå til arbejdsgiveren, i det omfang det er nødvendigt for udøvelsen af hans sædvanlige virksomhed. Det samme kan være tilfældet, hvis databasen er beskyttet efter § 71.

For forskeren kan det være mere afgørende, at arbejdsgiveren normalt vil have ejendomsretten til de indsamlede data og de databaser, hvori de indgår. Så selv om forskeren evt. måtte have hel eller delvis ophavsret til databasen, så følger råderetten med ejendomsretten. Det kan være et problem for forskeren i forbindelse med jobskifte. Der bør være klare aftaler om råderet og adgangsforhold i sådanne tilfælde.

Edb-programmer

Retten til edb-programmer, der er fremstillet som led i ansættelsesforhold, overgår altid til arbejdsgiveren, medmindre parterne har aftalt noget andet. Jf. § 59. Det er omtvistet, hvorvidt dette også gælder for edb-programmer, der er udviklet som led i forskningsprojekter på universiteterne.

Open Access

Når en forsker udgiver en artikel, sker det normalt ved, at forskeren overdrager sin ret til at offentliggøre artiklen til et tidsskriftsforlag. For at forlaget kan tjene på salget af tidsskriftet, har forlagene normalt krævet at få eneret til udgivelsen.

I de senere år har der været en bevægelse, hvis mål er at sikre, at offentligt finansierede forskningsresultater er frit tilgængelige på internettet, dvs. at der skal være Open Access, dvs. vederlagsfri adgang.

Forskningsrådene anbefaler, at forskerne ikke giver tidsskriftforlagene eneret til at offentliggøre artiklen, således at forfatteren bevarer muligheden for, evt. efter en karenperiode, selv at gøre den frit tilgængelig i en Open Access database, et såkaldt "repository".

Ophavsretligt sker der ikke andet, end at forlaget *ikke* får eneret til at offentliggøre artiklen.

¹¹ Artikel 3 i Europa-Parlamentet og -rådets direktiv 96/9/EF af 11. marts 1996 om retlig beskyttelse af databaser.

Ud over at brugeren får gratis adgang til artiklen, såfremt den offentliggøres i et Open Access tidsskrift eller i en database, sker der ingen ændringer i forhold til brugerens muligheder for at benytte artiklen. Artiklen nyder nøjagtig samme ophavsretlige beskyttelse, som kommercielt udgivne værker.

Creative Commons

Creative Commons (CC) er en måde, hvorpå man på et værk kan angive, om brugeren af værket frit kan benytte det på måder, der går videre end ophavsretslovens undtagelsesbestemmelser.

På Creative Commons Danmarks hjemmeside finder man følgende symboler, som kan kombineres vilkårligt til en licens. Man skriver følgende:

Du vælger mellem en række vilkår, som du sammensætter til en licens:

Navngivelse. Du lader andre kopiere, distribuere, vise og udøve dit værk – og afledte værker baseret på det – men brugeren skal kreditere værket på den måde, du har angivet.

Ikke-kommerciel. Du lader andre kopiere, distribuere, vise og udøve dit værk – og afledte værker baseret på det – men brugeren må kun bruge værket til ikke-kommercielle formål.

Ingen bearbejdelser. Du lader andre kopiere, distribuere, vise og udøve dit værk, men brugeren må ikke ændre, bearbejde eller bygge videre på det.

Del på samme vilkår. Du lader andre ændre, bearbejde eller bygge videre på dette værk, må brugeren kun videresprede det resulterende værk under en identisk licens. Prøv selv at sammensætte en licens.

Kilde: <http://www.creativecommons.dk/om/>

Med udtrykket, at ”udøve dit værk” menes formentlig at ”fremføre dit værk”.

Hvis man vil benytte sig af Creative Commons-licenser, bør man tænke sig godt om. Det er et fast vilkår, at licensen ikke kan trækkes tilbage. Hvis et værk én gang er offentliggjort med en CC-licens, binder det.

De licenser, der tillader bearbejdelser og afledte værker, er formentlig mere velegnede for computerprogrammer og sampling af musik end for andre typer af værker.

Tillader man bearbejdelser, har man ikke længere kontrol med værket, samtidig med at ens navn knyttes til det. På den måde kan man komme i dårligt selskab. Dette er ikke et spørgsmål om ophavsret men et spørgsmål, om man evt. kan risikere at blive mistænkt for dårlig forskning eller videnskabelig uredelighed.

Ophavsrettens gyldighedstid (§ 63)

- Ophavsretten til et værk varer, indtil 70 år er forløbet efter ophavsmandens dødsår.
- Ophavsretten til et værk, der har to eller flere ophavsænd, uden at de enkeltes bidrag kan udskilles som selvstændige værker, varer indtil 70 år er forløbet efter den længstlevendes dødsår.
- Ophavsretten til et musikværk med tekst,¹² hvor både tekst og musikværk er frembragt specifikt til det pågældende musikværk med tekst, varer, indtil 70 år er forløbet efter dødsåret for den længstlevende af følgende personer:
 - 1) Tekstforfatteren
 - 2) Komponisten
- Ophavsretten til filmværker varer, indtil 70 år er forløbet efter dødsåret for den længstlevende af følgende personer:
 - 1) Den ledende instruktør
 - 2) Drejebogsforfatteren
 - 3) Dialogforfatteren
 - 4) Komponisten til musik, som er specielt frembragt til brug i filmværket
- Ophavsretten til et værk, der er offentliggjort uden angivelse af ophavsmandens navn, alment kendte pseudonym eller mærke, varer, indtil 70 år er forløbet efter udgangen af det år, værket blev offentliggjort. Består værket af flere dele, bind, hæfter, numre eller serier, gælder der en særskilt beskyttelsestid for hver enkelt del.
- Ophavsretten til et værk, som ikke er offentliggjort, og hvis ophavsmand ikke er kendt, varer i 70 år efter det år, værket blev skabt.

¹² Denne præcisering forventes indført i 2013.

Andre rettigheder

De rettigheder, der omtales efterfølgende, er ikke egentlige ophavsrettigheder. Dvs. rettighedshaverne er ikke ophavsmænd til et litterært eller kunstnerisk værk, men f.eks. udøvende kunstnere, der fremfører musikværk, og producenter, som optager de udøvende kunstners fremførelser.

Udøvende kunstnere (§ 65)

En udøvende kunstners fremførelse af et litterært eller kunstnerisk værk må ikke uden kunstnerens samtykke optages eller gøres tilgængelig for almenheden.

Beskyttelsen af en optagelse af en fremførelse, som ikke er udgivet eller offentliggjort, varer i 50 år efter det år, da fremførelsen fandt sted.

- Hvis en optagelse af fremførelse, der ikke er en lydoptagelse, udgives eller offentliggøres inden 50 år er forløbet efter det år, fremførelsen fandt sted, varer beskyttelsen i 50 år, efter at den første udgivelse eller offentliggørelse fandt sted, alt efter hvilket tidspunkt er det første.
- Hvis en lydoptagelse af en fremførelse udgives eller offentliggøres, inden 50 år er forløbet efter det år, fremførelsen fandt sted, varer beskyttelsen 70 år, efter at den første udgivelse eller offentliggørelse fandt sted, alt efter hvilket tidspunkt er det første.¹³

Producentrettigheder

Producentrettigheder gælder for fremstillere af

- lydoptagelser (fonogramproducenter)
- billedoptagelser (film- og videogramproducenter)
- radio- og tv-foretagender
- fotografer (fotografiske billeder)
- kataloger

Kun på de nævnte områder er der en producentbeskyttelse.

Bog- og tidsskriftsforlag har ikke selvstændige producentrettigheder. I det omfang de har rettigheder, er de overdraget til dem af ophavsmændene.

¹³ Udvidelsen af beskyttelsestiden til 70 år i disse tilfælde følger af Direktiv 2011/77/EU af 27. september 2011 og forventes implementeret i dansk ret i 2013.

Lydoptagelser (§ 66)

Lydoptagelser, som ikke er offentliggjort eller udgivet, er beskyttet i 50 år. Hvis en lydoptagelse udgives eller offentliggøres inden for dette tidsrum, varer beskyttelsen dog 70 år, beregnet efter den første udgivelse eller første offentliggørelse.¹⁴

Kun den første lydoptagelse er beskyttet. Lydoptagelsen kan overføres til et andet medie og genudgives, men det forlænger ikke beskyttelsestiden.

Kopiering af en lydoptagelse udløser ingen selvstændig producentbeskyttelse af den, som står bag kopieringen. (Schønning s. 586).

Billedoptagelser – film og videoproduktioner (§ 67)

Billedoptagelser, dvs. film og videoproduktioner, er beskyttet i 50 år. Hvis en billedoptagelse udgives eller offentliggøres inden for dette tidsrum, varer beskyttelsen dog 50 år, efter at den første udgivelse eller offentliggørelse fandt sted.

Bemærk at en udøvende kunstner, der deltager i produktionen af en film, formodes at have overdraget sin ret til udlejning af filmen til producenten medmindre andet er udtrykkelig aftalt. (jf. § 65, stk. 3)

”Faste billeder, herunder enkeltbilleder i film og videogrammer m.v. (stillbilleder), omfattes ikke af § 67, men af §§ 1 og 70 om fotografiske værker og billeder.” (Schønning s. 592)

Såvel fotografiske værker som fotografiske billeder er omfattet af §§ 23, 24 og 24 a.

Det vil sige, at en filmforsker har de samme muligheder for at gengive stillbilleder i sine publikationer, som en kunsthistoriker har for at gengive kunstværker.

¹⁴ Udvidelsen af beskyttelsestiden til 70 år i disse tilfælde følger af Direktiv 2011/77/EU af 27. september 2011, og forventes implementeret i dansk ret i 2013.

Radio- og tv-foretagender (§ 69)

§ 69. En radio- eller tv-udsendelse må ikke uden radio- eller tv-foretagendets samtykke udsendes af andre eller på anden måde fremføres offentligt. Udsendelsen må heller ikke uden samtykke affotograferes eller optages på bånd, film eller anden indretning, der kan gengive den.

Stk. 2. Er en udsendelse affotograferet eller optaget som anført i stk. 1, må den ikke uden foretagendets samtykke eftergøres eller gøres tilgængelig for almenheden, før 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da udsendelsen fandt sted.

Producentbeskyttelsen efter § 69 vedrører kun de tekniske signaler, som udsendes, ikke indholdet.

- Stk. 1 vedrører samtidig videreudsendelse f.eks. direkte transmission til en storskærm.
- Stk. 2 vedrører kopiering (eftergørelse) eller tilgængeliggørelse for almenheden af affotograferinger eller optagelser af radio- og tv-udsendelser.

Beskyttelsen varer indtil 50 år er forløbet efter udgangen af det år, udsendelsen fandt sted.

Beskyttelsestiden for en optagelse af en genudsendelse beregnes fra tidspunktet for genudsendelsen.

Da beskyttelsen kun vedrører signalet, kan en optagelse af en udsendelse af et værk godt være beskyttet efter § 69, selv om værkets og evt. udøvende kunstners beskyttelsestid er udløbet.

Fotografiske billeder (§ 70)

Fotografiske billeder er beskyttet, indtil 50 år er forløbet efter udgangen af det år, det blev fremstillet.

Der skelnes mellem fotografiske værker og fotografiske billeder. For at et fotografi kan have værkshøjde, må det være resultatet af en selvstændig skabende eller kreativ indsats.

Fotografiske værker er beskyttet som værker, dvs. i 70 år efter ophavsmandens død.

Denne skelnen mellem fotografiske værker og fotografiske billeder blev indført i 1995.

Før 1995 var fotografiske billeder beskyttet i 25 år. Da forlængelsen af beskyttelsestiden ikke fik tilbagevirkende kraft, er den ophavsretlige beskyttelse af fotografiske billeder, der er fremstillet før 1970, udløbet.

Der er ingen domspraksis til at vejlede i, hvordan man afgør, hvad der er et fotografisk værk, og hvad der er et fotografisk billede.

Det forventes, at ABM-institutionerne i 2013 vil indgå en aftale med Copydan Billedkunst om benyttelsen af fotografier, hvor denne skelnen bliver irrelevant.

Kataloger og databaser (§ 71)

Kataloger, tabeller, databaser eller lignende er beskyttet,

- når et større antal oplysninger er sammenstillet
- når de er resultatet af en væsentlig investering

Producenten har eneret til eksemplarfremstilling og tilgængeliggørelse for almenheden af hele eller væsentlige dele af indholdet af databasen.

Brugere af katalogen og databaser må kopiere uvæsentlige dele af indholdet, medmindre

- kopieringen sker gentagne gange og systematisk
- kopieringen strider mod en normal udnyttelse af databasen
- kopieringen skader fremstillerens legitime interesser urimeligt

Beskyttelsen varer, indtil 15 år er forløbet efter udgangen af det år, hvor arbejdet blev fremstillet, eller det første gang blev gjort tilgængeligt for almenheden.

Aftalevilkår, der udvider fremstillerens ret, er ugyldige.

Den Europæiske Domstol har i forbindelse med en engelsk retssag tilkendegivet, at den væsentlige investering må være knyttet til indsamling, kontrol eller præsentation af data. Hvis investeringen er knyttet til produktionen af data, er databasen ikke beskyttet.¹⁵

I Danmark har SØ- og Handelsretten i en tilsvarende sag dømt i overensstemmelse hermed.¹⁶

¹⁵ Sag C-203/02

¹⁶ SØ- & HANDELSRETTENS DOMBOG 24. februar 2006, sag V-108-99 (HOME mod OFIR)
http://www.bvhd.dk/uploads/tx_mocarticles/S_-_og_Handelsrettens_afg_relse_i_Ofir-sagen.pdf.

Links til andre værker

Når man linker, skal man altid overholde reglerne om god markedsføringsskik. Det indebærer, at man ikke må linke til en hjemmeside på en sådan måde, at den fremtræder som ens egen, fordi man jo i så fald snylter på en andens arbejde. Det kaldes *framing*.

Dybe links

Der skelnes mellem referencelinks og dybe links. Referencelinks linker til en hovedside, f.eks. et tidsskrifts forside, og dybe links linker til enkeltsider under en hovedside, f.eks. direkte til en tidsskriftsartikel. Det kan være en fordel at lave dybe links, fordi det tit kan være svært at finde frem til den konkrete artikel, hvis man linker til hovedsiden.

Mens referencelinks anses for lovlige, har der været usikkerhed om lovligheden af dybe links.

Udsen og Schovsbo¹⁷ har gennemgået problemstillingen, herunder retspraksis. Deres konklusion er, at også dyb linkning er lovlig, når det sker i overensstemmelse med god markedsføringsskik. Der er imidlertid ikke enighed herom blandt fagkyndige.

Spørgsmålet om lovligheden af dybe links er nu indbragt for EU-domstolen af Sverige.¹⁸

Det er imidlertid under alle omstændigheder vigtigt at være opmærksom på, at man kan blive dømt for medvirken til ulovlig tilgængeliggørelse, hvis man på sin hjemmeside opretter links til ulovligt uploadede værker, f.eks. piratkopier af musik.

¹⁷ H. Udsen & J. Schovsbo. Ophavsrettens missing link? (The missing link in copyright?), NIR, Nordiskt Immateriellt Retsskydd, 1:2006, s. 47-65.

¹⁸ Sag C-466/12

Titelbeskyttelse (§ 73)

§ 73. Et litterært eller kunstnerisk værk må ikke gøres tilgængeligt for almenheden under en titel, et pseudonym eller et mærke, som er egnet til at fremkalde forveksling med et tidligere offentliggjort værk eller dets ophavsmand.

Stk. 2. Har offentliggørelsen af det tidligere offentliggjorte værk fundet sted mindre end 3 måneder forud for en udgivelse af det andet værk, finder bestemmelsen i stk. 1 ikke anvendelse, medmindre forveksling må antages at være tilsigtet.

Formålet med titelbeskyttelsen er at forhindre forvekslinger. Derfor omfatter titelbeskyttelsen alle værker, selv om beskyttelsestiden er udløbet. Pseudonymer og mærker er også omfattet.

Titlen skal have et vist særpræg. Titler, der har karakter af artsbetegnelser, kan ikke beskyttes.

Titlen skal være offentliggjort.

Kun titler på værker er beskyttet.

Bestemmelsen forhindrer kun, at eksisterende titler på værker kan bruges som titler på nye værker.

Der er altså ingen beskyttelse

- mod brug af en titel på et værk i andre sammenhænge
- mod brug af et navn eller en titel på noget andet end et værk som titel på et værk
 - Det kan til gengæld være en overtrædelse af markedsføringsloven eller varemærkeloven, jf. musikgruppen Shit & Chanel's brug af navnet "Chanel". (Schønning s. 633.)

Tekniske beskyttelsesforanstaltninger (§ 75 b-e)

§ 75 b. Det er ikke tilladt at omsætte eller i kommercielt øjemed besidde midler, hvis eneste formål er at llette ulovlig fjernelse eller omgåelse af tekniske indretninger, som er anvendt til at beskytte et edb-program.

§ 75 c. Det er ikke tilladt uden samtykke fra rettighedshaveren at foretage omgåelse af effektive tekniske foranstaltninger.

Der skelnes mellem eksemplar fremstilling (kopiering) og fremførelse.

Kopiering

Det er ikke tilladt at bryde eller omgå en kopispærring med henblik på fremstilling af en kopi.

Udvikling, distribution m.v. af software, hvis væsentligste formål er at omgå kopispærringer, er ligeledes forbudt.

Til brug for eksemplar fremstilling på bl.a. biblioteker kan den tekniske beskyttelse kræves fjernet. Imødekommer rettighedshavren ikke dette, kan Ophavsretslicensnævnet pålægge ham det.

Pligtafleveringsinstitutionerne kan umiddelbart omgå tekniske kopispærringer, når eksemplar fremstillingen sker på grundlag af reglerne i pligtafleveringsloven. (Schønning s. 654.)

Den tekniske beskyttelse kan ikke kræves fjernet for at muliggøre eksemplar fremstilling til privat brug.

Fremførelse

Privat fremførelse af et værk er ikke omfattet af beskyttelsen.

Det vil sige, at man gerne må omgå eller bryde en kode eller en kryptering på f.eks. en dvd-film eller en musik-cd, for så vidt som det er nødvendigt for at kunne se filmen eller lytte til musikken hjemme eller i en anden privat sammenhæng.

Det er f.eks. ikke ulovligt at bryde kryptering på en dvd, hvis det er nødvendigt, for at afspille dvd'en på ens private pc ved hjælp af f.eks. et Linux-styresystem.

Det er heller ikke forbudt at bryde dvd-regionskoder.

Hvis en dvd eller cd med kopispærring ikke kan afspilles på en dvd- eller cd-afspiller, er der tale om en mangel ved det pågældende produkt, og man kan kræve at få varen byttet. Her er det reglerne i købeloven, der gælder.

 STATS**BIBLIOTEKET**

ISBN 978-87-7507-023-7